

OBSAH

KRAJINA A VESNICE	13
Krajina	14
Vesnice a dědiny	15
Panství	16
Panská sídla a dvory	16
Název jako paměť	17
O Vsích, Lhotách a Újezdech	17
Rybníky	18
Cesty a doprava	19
SELSKÁ USEDLOST	23
Hospodářství	24
Dvůr	25
Dobytěk	25
Koně	27
Drůbež	28
Péče o dobytek	29
Pastva a krmiva	29
Zápřahy a povozy	30
Biče	31
Polnosti	32
Pole a louky	32
Polní práce	33
Jaro: orba a setí. Léto: senoseč a žatva. Podzim: sklizeň a orba	
Zemědělské nářadí, nástroje a stroje	37
Pozemkové míry	39
Zemědělské plodiny a jejich zpracování	40
Obilí	40
Brambory	41
Řepa	41
Luštěniny a olejniny	41
Len a konopí	42
Vinná réva	43
Chmel	43

Zahrady	43
Zahrada a sad	43
Zeleninová zahrádka a „před naším“	44
Za plotem	45
O stromech	45
Včelařství	46
Z lidového názvosloví lučních bylin	47

OBYDLÍ A DOMÁCNOST

Obydlí	50
Obytné stavení	50
Práh a podlaha	50
Z dymné jizby ke světnici	51
Pec	52
Stůl a „svatý kout“	53
Lavice a židle	53
Od truhly ke skříni	53
Postel a jiná lože	54
„Dej Bůh štěstí tomu domu“	54
Síň a komora	55
Teplo, světlo, voda	55
Domácí práce	57
Péče o domácnost	57
Praní a žehlení	59
Předení a přástky	59
Zpracování vlny	61
Tkaní a barvení	61
Draní peří	62
Šití a vyšívání	62
Pletení, háčkování, paličkování	63

STRAVA

Jídla všední a nedělní	66
O chlebu	67
Mléko a mléčné výrobky	68
Obilné kaše	69
Moučná jídla	70
Jídla z brambor	72
Polévky a omáčky	73

Maso	74
O zabijačkách	75
Tuky	76
Zeleninová jídla	77
Jídla z ovoce	78
Vejce	79
Med a cukr	79
Koření	80
Nápoje	81
Jídla rodinných oslav	81
Pokrmy slavnostní a obřadní	83
Velikonoce. Svatodušní svátky – letnice. Dožínky. Posvícení – hody. Dušičky. Svátek sv. Martina. Mikuláš. Vánoce. Silvestr a Nový rok. Masopust	
Kuchyňské nádobí a náčiní	88
Stolování	91

ODĚV

Oděv a kroj	94
Od kytlí a suknic ke kalhotám a sukním	94
Oděvní materiály	95
Ženský oděv	97
Košílky a rukávce. Sukně. Živůtky, šněrovačky, kabátky. Vínky, čepce, šátky	
Mužský oděv	101
Košile. Kalhoty, gatě, spodky, nohavice. Vesty a kabátky. Kabáty, huně, haleny. Klobouky a čepice	
Kožichy	105
Obuv a punčochy	105
Plachty a zástěry	107
Spodní prádlo a doplňky oděvu. Hůl	108
Oděv a barvy	110
Pojmenování barev	111

RODINA

Rodinné společenství	114
Rodina	114
Výminkáři	115
Podruhové a čeleď	115
Kmotrovství	116

Oslovení a pozdravy	116
O příjmeních	118
Rodinné události a obřady	120
Narození dítěte: „V koutě“ – porod a šestinedělí	120
Úvod a křest	121
Sňatek: Od námluv k ohláškám. Svatba. Oddavky. Oběd u nevěsty. Čepení. Svatební oblečení. Svatební koláče. Dary. Věno a výbava. Význam svatebních zvyků	122
Smrt a pohřeb: Umírání. Obřad pohřbu. Představy o smrti a záhrobí	131

ZE SVĚTA DĚTÍ

Rodina a děti	138
Dětské oblečení	139
Hračky a pamlsky	140
Zábavy a hry	142
Škola	143
Vesnický učitel	145
Skupinové hry	146

ZDRAVÍ, NEMOC, HYGIENA

Péče o zdraví	152
Hygiena	153
Léčitelé a léčebné prostředky	154
Lidské tělo: lidová pojmenování a rčení	155

OBEC

Život vesnice	160
Správa obce	160
Roboty, daně, desátky	161
Vojenská služba	162
Sousedství	163
Chasa	164
Hospoda	164
Farnost a kostel	165
Hřbitov	166
Morové sloupy, smírcí kříže, boží muka, kapličky, křížové cesty	167
Společenský život	168

Venkovští řemeslníci	169
Kováři	169
Tesaři, koláři, truhláři	169
Mlynáři	170
Ševci a krejčí	172
Hrnčíři	173
Vesnice a trh	174
Řemesla a živnosti	175
Míry, váhy, počty, platidla	176
Délkové míry	176
Plošné míry	177
Objemové míry	177
Míra, mírka, měřice, měřička	178
Váhy	178
Počítání	179
Platidla	179
Měření času	180
O českém názvosloví měsíců	181
VÝROČNÍ SLAVNOSTI A OBŘADY	183
Jarní	184
Velikonoce	185
Postní doba. Smrtná neděle. Květná neděle a pašijový týden. Velký pátek. Bílá sobota. Boží hod velikonoční. Pomlázka. Symbolika vejce Filipojakubská noc a máje	189
Letní	190
Letnice a svatodušní svátky	190
Králenské hry. Jízda králů. Královničky. Čistění studánek Svatojánská noc	192
Dožínky	192
Podzimní	193
Dotržek, dočesná, vinobraní	193
Posvícení a hody	194
Dušičky	195
Na Martina a Kateřinu	195
Zimní	196
Advent	196
Barborky, Mikuláš, lucky	197
Dlouhá noc	197
Vánoce	198
Štědrý den. Boží hod vánoční a svátek sv. Štěpána Nový rok	200

Na Tři krále	200
Masopust	201
KULTY, MAGIE, SYMBOLIKA	205
Kultovní vztah k přírodě	206
Oheň a voda	206
Kult stromů a moc bylin	209
Kult a symbolika zvířat	212
Magie času a místa	215
Tajemnost čísel a tvarů. Kruh a věnec	216
Síla slova	218
Magické prostředky a obětiny	219
Lidová magie a čarování	221
Věštění	223
Pověrečné myšlení a pověrečné bytosti	224
VÍRA A LIDOVÁ ZBOŽNOST	229
Lidová zbožnost	230
Morální norma – křesťanské desatero	232
„Nahoře“ a „dole“	232
Mše svatá	234
Kostel a jeho interiér	235
Výtvarná výzdoba kostelů:	
Zpodobování Ježíše Krista. Ježíš a Panna Maria. Zobrazování Panny Marie	237
Světcí:	
Hlavní národní světcí. Svátky a atributy světců. Mariánské svátky	239
Poutě a procesí. Boží tělo	243
Křesťanská symbolika	244
Církevní kalendář a pranostiky	245
LIDOVÁ TVOŘIVOST	247
Výtvarná tvořivost	249
Kámen a železo	249
Dřevo	250
Keramika	251
Malba	251
Kraslice	252
Výšivky	253

O ornamentu	253
Symbolika motivů	254
Symbolika barev	255
Hudba, tanec, zpěv	256
Hudba a hudební nástroje	256
Tanec	258
Písně	259
Slovesnost	261
Pohádky	261
Pověsti a legendy	265
Příběhy ze života a anekdoty	266
Zaříkadla a zaklínadla	267
Hádanky	267
Říkadla	268
Příslloví, pořekadla, pranostiky, rčení	268
Scénické hry a divadlo	269
Písemnosti a písmáctví	272
Druhý život	273
Literatura	274
Rejstřík	276